

reant et detestentur; tunc sanat, cum eam in cæcitatibus suarum remedia adhibent. Refert sacer textus, quod cæcum Christus sanaverit luto, quod oculis ejus apposuit; *lutum posuit mihi super oculos, et lavi, et videro* (Jo. 9, 15). Vili luto eum sanavit, ut ei indicaret, nil vilius peccato, quo exæcatur homo. Lutum illud oculis ejus admovit, ut cæcum illum doceret, non sanari hominem cæcitate spirituali percussum, nisi lutum ex cinere et lacrymis penitentiae compositum sumat. Hoc remedio usi sunt David, Paulus, Augustinus, et alii quotquot a peccatis surrexerunt, et a spirituali cæcitate sanati sunt. Eodem et vos utimini remedio, ut a mentis cæcitate liberemini. Gratiam a Deo supplices petite, verbum Dei frequenter et humiliter audite; in primis salubre penitentiae medicamentum adhibete. Contritio, confessio et satisfactio sunt *triduum penitentiae, per quod cæcus peccator recipit visum animæ*: igitur summo dolore conteratur cor vestrum; ad confitenda omnia et singula peccata os vestrum aperiatur, et ad Deo, proximoque satisfaciendum, quidquid poterit manus vestra, generose efficiat. O cæci peccatores! vidistis quæ sint vestrae cæcitatibus causa, quæ malitia, quæ remedia. *Nostis*, potissimam cæcitatibus vestrae vos esse causam, ideo humiliamini, et adversus vosmetipsos irascimini. Ne dicatis, hic vel ille est in causa, cur tot et tanta perpetravi peccata, ob quæ in mentis cæcitate incidit; fatemini, ego sum qui feci, ego potissima, ultima, et quasi unica sum causa cæcitatibus qua laboro. *Nostis*, quanta sit cæcitatibus spiritualis malitia, qua nulla videtur major, cum in obstinationem, in peccata plurima, et in infernum trahere solet, ideo a tanto malo liberari satagite, et contendite. *Nostis*, quæ sint remedia tanto malo adhibenda et ad illud sanandum idonea, hujusmodi adhibete remedia. Sine Dei gratia tantum malum sanari nequit, eam supplices petite; Dei verbum est efficax remedium ad cæcitatibus hanc curandam, illud frequenter, attente et humiliter audite; ac tandem penitentia, tamquam optimo remedio utimini. Penitentiam agite, et aperiatur oculi vestri, ut Dei lumen videatis in hoc mundo, et in celo. *Amen.*

FERIA V POST DOMINICAM QUARTAM.

DE MORTE.

Ecce defunctus efferebatur filius unicus matris suæ
(Luc. 7, 12).

Quamvis in hoc mundo nil communius morte, quæ ad omnes venit, rapit omnes, et omnes, cum minus cogitant, ad sepulchrum trahit, nihil tamen facilius obliviscuntur homines, quam mortem, cujus imaginem et ipsas ideas a mentibus suis multi tamquam importuna phantasmata fugant: *nihil ita quotidie homines ut mortem vident; nihil ita obliviscuntur, ut mortem* (S. Eucl. in paræn.). Si supra terram ambulemus, ipsa nos monere videtur, quod nil nisi pulvis et cinis sumus: *pulvis es, et in pulverem reverteris* (Gen. 3, 19). Si ærem inspiciamus, hic suo modo cuique hominum dicit, nil nisi ventum esse vitam ejus: *memento, quia ventus est vita mea* (Job. 7, 7). Si mare et flumina intueamur, hæc nos admonent, quod *omnes morimur, et quasi aquæ dilabimur* (2 Reg. 14, 14). Omnia tandem quæ in hoc mundo cernimus, ad mortis memoriam nos revocare videntur; et tamen nil ita a memoria nostra excidit, ut mortis recordatio: *homines nihil ita obliviscuntur, ut mortem*. Ut hanc mortis oblivionem damnet Christus Dominus, et ut ejus memoriam mentibus nostris ingerat, proponit in hodierno Evangelio filium unicum et ipsum juvenem, qui mortuus est, et qui palam ad tumulum, multis comitantibus, defertur: *ecce defunctus efferebatur filius unicus matris suæ*. Ut altius mentibus vestris hæc mortis memoria infigatur, hæc de morte erit concio. *Ave.*

Cum ad puerum hunc mortuum, qui ad sepulchrum hodie defertur, mentis meæ oculos converto, non ejus misereri haud possum, et identidem intus moveor ad scrutandum, quid, a quo.

et qualis fuerit illa mors, quæ adolescentem hunc ex hoc mundo abstulit. Si quid fuerit ipsius mors inquiram, respondebunt philosophi, hanc nil aliud fuisse quam vitæ privationem, quæ per separationem animæ a corpore contigit, si a quo fuerit; rimari suscipiam, dicent haud dubie medici, eam fuisse a gravi morbo, qui eam præcessit et causavit; si tandem qualis extiterit, scire pertentem, clamabunt omnes eam fuisse terribilem filio, qui juvenis erat, et amaram matri, quæ unicium suum perdidit, *ecce defunctus efferebatur filius unicus matris sue*. Hæc quidem omnia verissime; attamen ut altius mortis memoriam mentibus vestris ingeram, quas de hujus pueri morte quæstiones per transennam attingi, easdem de morte in genere agitato; ac investigabo 1. *quid sit mors*; quod ut explicem, varias a variis authoribus allatas mortis descriptiones referam; 2. *a quo sit mors* inquiram, et eam a protoparentum peccato venire dicam; 3. *Qualis futura sit cujusque mors* indagabo, et asseram talem fore cujusque mortem, qualis extiterit vita, quæ eam præcessit. Quid est mors, a quo est mors, qualis erit cujusque mors; hæc tres hujus concionis partes.

I PARS.

Quid est mors.

Titum hortatur Paulus, ut vanas, inutiles et stultas quæstiones, ex quibus oriuntur rixæ, contentiones, et invidiæ, quantum poterit, devitet; *stultas autem quæstiones, et genealogias, et contentiones, et pugnas legis decita, sunt enim inutiles et vane* (ad Tit. 3, 5). Non solum vanas et inutiles, verum et exitiosas quæstiones hoc ævo ventilant multi, non tam ut sciant, vel ut bene agere discant, quam ut docti videantur, vel ut pravæ doctrinæ virus effundant. Quas quidem quæstiones quisque summo studio devitare deberet. Quæstio de mortis natura, nec vana est, nec inutilis; imo omnibus plurimum utilis et fructuosa, eamque a multis sæculis agitarunt philosophi, in quorum

scholis diu et studiose disceptatum, quid esset mors, varietate hac de re fuere sententia. Sophocles ad propositam quæstionem respondit: *mors ultimus est morborum medicus*. Et quidem recte: omnes enim morbi simul cum vita finiunt, nec in alio mundo ægritudine quadam laborant homines, sive beati illi sint, sive reprobi; non quidem beati qui in celo sunt, quia ibi *nèque luctus, nèque clamor, nèque dolor erit ultra*: non etiam reprobi, quia licet in inferno dirissima patiantur, non tamen ibi proprie ægrotant et morbis afficiuntur. Socrates mortem dixit esse *somnum, aut longinquam peregrinationem*. Est quidem somnus ita altus, ut qui hoc somno dormiunt ab eo nunquam, nisi adveniente miraculo, excitentur. Mors est etiam longinqua peregrinatio, quia qui moriuntur, ad cælum, vel ad infernum migrant; *ad cælum* justi, qui in Domino moriuntur: *ad infernum* impii, qui lethalis cujusdam noxæ rei ex hoc mundo discedunt. *Peregrinantur* illi, ut ad cælum vadant, ubi in perpetuum vivent et beabuntur. *Peregrinantur* isti, ut pergant ad *terram miseriæ et tenebrarum, ubi umbra mortis, et nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat* (Job. 10, 21). Philosophorum princeps, mortis naturam sufficienter delineasse arbitratus est, cum ait, quod *omnium terribilium terribilissima est mors* (Arist., Eth. 3, 6). Hoc autem de omni morte dici nequit, quia juxta probatam, et verissimam Augustini sententiam, terribilis et *mala mors putanda non est, quam bona vita præcessit*. Alii nonnulli philosophi mortem, *mortalium omnium portum* esse dixerunt. Crediderunt hi, nos in hoc mundo veluti in procelloso mari versari, in quo variis afflictionum fluctibus jactamur, multis adversitatum tempestatibus concutimur, et pluribus naufragis obruimur, a quibus omnibus tunc solum liberamur, cum ad vitæ portum, seu ad mortem appulimus. Quod quidem patet de justis, quibus mors portus est felicissimus, ad quem cum pervenerunt, requiescunt in pace. Ad reprobi in morte sua, ab hujus mundi fluctibus ad formidandam trahuntur inferni abyssum, in qua dolorum suppliciorumque omnium procellis jactantur et obruantur. O qualem portum! Certe, si hic portus sit, hi in portu

nafragium faciunt. De insigni quodam philosopho, morti jam proximo fertur, quod cum nonnulli ex astantibus discipulis eum rogassent, ut antequam diem extremum clauderet, salubre quid eos doceret, respondit ille; date calammum, quo accepto, in papyro scripsit o, o, et nihil aliud scribere, vel dicere voluit. Disputarunt postea discipuli, quid significaret ænigma illud duplicis o, o; ac, omnibus pensatis, judicarunt, magistrum duplici o, o, indicare voluisse, quod mors esset duplex o, o, seu quod nil aliud esset, quam *oblitio*. Quod quidem verum esse patet; nam mortuorum obliviscuntur homines, ac *perit memoria eorum cum sonitu*. Cum quis moritur, simul cum vita pereunt divitiæ, deliciae, et dignitates, pereunt amici et proximi; pereunt ludi, convivia, et omnia. Quod si ex mundi bonis aliquod non perire videatur, maxime fama, hæc simul cum vita perire solet, et mox ut sepulti sunt mortui, mox ut æra pro defunctis pulsari desinant, eorum obliviscuntur viventes, peritque fama et memoria eorum simul cum campanarum sonitu: *perit memoria eorum cum sonitu*.

Ingeniose plurimum hæc omnes a philosophis datæ mortis descriptiones; verum his omnibus ingeniosior Tertullianus, mortem ait esse *ultimam questionum omnium*. Dixerunt nonnulli, *mortem esse ultimam vitæ lineam*, quia omnes in hoc mundo quasi pictores simus, qui singulis diebus aliquam ducere debemus lineam, ut vitæ nostræ tabellam perficiamus; mors autem est *ultima vitæ linea*, quia ab instanti mortis nil amplius agere possumus, quod æternæ vitæ sit meritum. Non displicet hæc mortis descriptio; magis tamen ad rem facere videtur Tertulliani effatum dicentis, mortem non ultimam vitæ lineam, sed *ultimam questionum omnium* esse. Dignâ certe tanto viro sententia, qui existimavit totum mundum quasi lycæum et scholam esse, in qua variæ de quolibet homine proponi solent questiones; de quolibet enim homine vivente sæpe quaeritur, divesne sit an pauper? doctus, an ignarus? nobilis, an rusticus? sanus, an infirmus? adveniente morte cessant hæc omnes, et aliæ hujusmodi questiones, quia mortuus homo nec est homo dives nec pauper, nec

nobilis nec rusticus, nec doctus nec ignarus; est homo mortuus: *et mortuus est*. Unde mors est questionum ultima, quia ea adveniente omnes de mortuo questiones finiuntur. De mortis natura inter se non discrepant theologî: cum enim quid sit mors inquirent, unanimi consensu dicunt, quod mors est *separatio animæ a corpore* (D. Bon. in 3, d. 18). Anima enim hominis nunquam moritur; annihilari quidem potest, at ipsa manente, mori non potest, quia ex seipsa vivit essentialiter. Unde ita impossibile est, animam esse et non vivere, sicut impossibile est animam esse, et non esse animam. Et ideo mors hominis, non est mors animæ hominis, est separatio animæ hominis a corpore ejus; hæc enim animæ a corpore separatione caro moritur; quia privatur forma, quæ essentialiter est vita; totum etiam compositum, seu homo moritur, quia tunc desinit esse compositum; et qui antea erat homo, non amplius est homo. Vis ergo scire, o homo, quid sit mors? certus esto, quod nihil aliud est, quam *separatio animæ a corpore*; tunc morieris, cum anima a corpore tuo separabitur. Hanc separationem aliæ comitabuntur separationes; tunc enim ab amicis, a consanguineis, a divitiis, a conviviis, a creatura hac quam plus, æquo dilexisti, et ab omnibus hujus vitæ bonis separaberis. Satis superque ex jam dictis explicata videtur mortis natura; non displicebit tamen audire unum ex prophetis, nempe Jobum, qui mortem nunc umbram, nunc inundationem vocitat. Eam *umbram* nuncupat: *umbram mortis*. Eam etiam *inundationem* vocat: *superveniet ei inundatio*. Mors quidem est *umbra*; quia sicut umbra sequitur corpus, a quo producit, ita et mors est quasi umbra, quæ necessario sequitur vitam, a qua producit; nullus enim in hoc mundo vivit, cujus vitam non sequatur mors; *quis est homo, qui vivet, et non videbit mortem?* (Ps. 88, 49). Mors est etiam *inundatio*; quia sicut a torrente vehementi obvia cuncta rapi solent, ita adveniens mors rapit cuique vitam, fortunæ bona, dignitates sæculi, vitæ commoda, ac omnia quæ in hoc mundo possidebat. O portentosam inundationem! quam vero formidanda peccatoribus mors, si, quid sit, serio medi-

tentur! meditare ergo, o peccator, quod mors erit *umbra*, quæ tuam infallibiliter sequetur vitam: *inundatio*, quæ omnia tua rapido cursu diripiet; *separatio* animæ a corpore tuo; *peregrinatio* in regionem longinquam, a qua in hunc mundum nunquam revertaris; et *oblivio* tui, cujus obliviscuntur pater et mater, uxor et filii, ac omnes fere homines. O præclaram meditationem! Antequam primæ hujus concionis parti finem faciam, adhuc profundioris meditationis materiam subministrabo dicens, quod mors est *momentum a quo pendet æternitas*. In hoc enim mundo, quasi inter duas æternitates sumus positi, et, ut ait D. Augustinus, adveniente morte, *aut in æternum bene, aut in æternum male erimus!* tunc aut æternum beabimur in cælo, aut æternum cruciabimur in inferno; mors autem est momentum a quo pendet æternitas, quia si in instanti mortis a lethali culpa erimus liberi, ad paradisum migrabimus, ut ibi æterna felicitate fruamur: e contra si in instanti mortis aliquo mortalis peccati vinculo ligati erimus, ad tartara æternum cruciandi detrahemur. Meditare, o homo, et serio recogita, quod mors est momentum, unde pendet æternitas: hoc meditare sæpe, et pia hæc meditatio te ad valendum peccatis, et ad pie vivendum alliciet. Postquam quid sit mors explicuimus, *a quo sit mors, inquiramus.*

II PARS.

A quo est mors.

Mox ut protoparentes formati et in paradiso terrestri fuere constituti, ut eorum obedientiam Deus probaret, legem eis indixit de non comedendo fructu arboris scientiæ boni et mali: Adamum enim alloquens, dixit: *ex omni ligno paradisi comede, de ligno autem scientiæ boni et mali ne comedas; in quocumque enim die comederis ex eo morte morieris* (Gen. 2, 16). Hanc legem Tertullianus primordiale vocat, et

omnium legum quasi matricem, cujus violatione Adam et Eva a Dei gratia, a justitia originali et ab immortalitate exciderunt. *Primordialis lex data Adæ et Evæ in paradiso, quasi matris omnium præceptorum Dei; si enim Deum suum dilexissent, contra præceptum ejus non fecissent; si proximum diligissent, id est semetipsos persuasioni serpeni, non credidissent, atque ita in semetipsos homicidium non commisissent, excidendo de immortalitate.* De immortalitate protoparentes excidisse ait Tertullianus. Vere quidem per justitiam originale, quæ eis ab ipso ortu collata fuit, effecti erant immortales seu potius non mortales; nec enim unquam mortui essent, si eam non perdidissent; at quia Dei legem violaverunt, justitiam originale et immortalitatem perdidit. Ex quo clarissime patet, quod mors non ab alio, quam a primi parentis peccato suam ducat originem per ejus enim peccatum mors in hunc mundum intravit, et ad omnes homines transiit: *per unum hominem*, ait Apostolus, *peccatum in hunc mundum intravit, et per peccatum mors, et ita in omnes homines mors pertransiit* (Rom. 5, 12). *Deus*, inquit Salomon, *creavit hominem inextinguibilem*, seu creavit illum, ut esset immortalis, modo scilicet vellet ipsi obsequi, et in statu innocentie perseverare. Ab innocentia descivit, Deoque obsequi noluit, in Deum peccavit, et per peccatum obnoxius morti factus est; non ipse solus, verum et omnes qui ab eo sunt procreati, ad quos omnes mors pertransiit. Sicut enim Christi gratia in omnes penitus homines redundat, omnesque erigit in spem vitæ æternæ, ita proparentis peccatum mundum universum occupavit, eiusque peccati noxam subsecuta est mors: quæ idcirco omnes homines perimit, cum nemo sit liber a culpa; et cuncti mortales ejusdem sint sceleris cum primo parente participes. Et ideo a peccato et per peccatum est mors; *peccatum in hunc mundum intravit: et per peccatum mors, et ita in omnes homines mors pertransiit.* Erga Adamum habuit se Deus, sicut habere se solent prudentes medici erga infirmos. Videmus nonnunquam medicos, qui infirmis sanitatem pollicentur, modo ab hoc et illo cibo abstineant. Et revera si a tali-

bus abstinerent cibis, melius se haberent et mortem vitarent; verum quia medicorum præscripto non obtemperant, in mortem incurrunt. Sic Deus Adamo in statu innocentie constituto immortalitatem pollicitus est ea conditione, ut de fructu vitæ non comederet; quia ex eo comedit, in Deum medicum suum peccavit, et ideo in mortem incurrit ipse cum omnibus suis posteris: *Adamus, inquit Tertullianus, acceperat a Domino suo, ut a medico, satis utilem disciplinam secundum legem viveret, ut omnia quidem ederet, ab una solummodo arbuscula temperaret, quam ipse medicus inportunam interim noverat; audit ille medicum suum, sed abstinentiam rupit, edit illicitum, et transgressionem saturatus, in mortem eruditavit.* O fatalem inobedientiam! o exitiosam transgressionem! o enorme scelus, per quod mors intravit in hunc mundum, et ad omnes Adami posteros transit: *Adamus in mortem datus, exinde totum genus humanum de suo semine infectum, suæ etiam damnationis traducem fecit.* Sicuti morbi, quos hereditarios vocamus a parentibus in filios declinare solent; sicuti etiam sententia, qua nobilis quidam reus ex ordine nobilium depellitur, filios quoque reddit ignobiles, ita mortis poena, cui addictus fuit scelerosus Adam, transit in ejus posteros. Propter peccatum ipse in mortem incurrit, et propter idem peccatum omnes Adami posteri poenas mortis luunt: *homo damnatus in mortem ob unius arbusculæ delibationem, et exinde proficiunt delicta cum poenis, et pereunt jam omnes, qui paradisi nullum cespitem norunt* (Tertull.). Itaque cum mortuus sit Adamus, simulque moriantur omnes homines, Adami et aliorum hominum mors a peccato est: *per peccatum mors.*

Deus mortem non fecit, inquit Sapiens: quis ergo illam fecit? duo ad illam faciendam concurrerunt, diabolus scilicet, et Adamus. Diabolus quidem, qui invidia adversus hominem exarscens, Adamum ad violandum Dei præceptum induxit, et ideo dicitur, quod *invidia diaboli mors introivit in orbem terrarum* (Sap. 2, 24); Adamus vero, quia Dei præceptum violavit, et ideo in sui criminis poenam, morti adjudicatus est.

Quomodo autem diabolus et Adamus fuerint causa mortis, præclare explicat Hugo cardinalis dicens: « invidia diaboli, qui invidet homini beatitudinem, quam ipse perdidit, mors introivit in orbem terrarum, seu in omnes homines diffusos per omnes partes orbis terrarum. Nec sola invidia diaboli introduxit mortem, sed coadjuvit consensus hominis, quia nisi homo voluntarie consensisset suggestioni diaboli, non haberet mors potestatem in eo ». Est ergo mors a diabolo et ab Adamo: *a diabolo, in quantum induxit Adamum ad peccandum, et ab Adamo, in quantum contra Dei mandatum peccavit.* Et sic mors est a peccato quod perpetravit Adamus prævæ dæmonis suggestioni consentiens, *per peccatum mors, inquit Apostolus, et ut ait D. Augustinus, mors corporis de peccato est, si enim non peccasset Adam nec corpore mortuus esset.* Corpus Adami ante peccatum mortale erat et immortale, inquit Augustinus: *erat mortale, quia poterat mori, immortale quia poterat non mori.* Unde in Adamo erat potentia moriendi, et potentia non moriendi; in eo erat potentia moriendi *ex conditione naturæ, inquit Hugo cardinalis, et in eo erat potentia non moriendi ex beneficio gratiæ, quo concessum erat ei comedere de ligno vitæ, quo adiutus, semper viveret.* Qui ergo factum est, ut hic homo, qui immortalis erat, in quantum poterat non mori, mortalis factus sit et morti obnoxius? a quo ei ablatum est donum immortalitatis? a peccato utique quod commisit, cum de ligno vitæ comedit: *corpus quidem mortuum est propter peccatum.* Unde aiunt nonnulli, quod mors a *morsu* dicitur; quia scilicet Adamus fructum vitæ momordit, et mordendo peccavit, quo peccato ipse simul cum omnibus posteris in mortis poenam incurrit. O quam formidandum, et detestandum peccatum, a quo mors in hunc mundum intravit, et ad omnes homines pertransiit! horremus sciarium, qui alicui homini mortem intulit; ægre patimur carnifices, qui ut secularis justitiæ ministri, homines enormium criminum reos, morte afficiunt? quanto magis detestandum peccatum, a quo omnibus penitus hominibus mors inferitur! Horreamus illum sciarium, deteste-

mur illum carnificem, ac si mortem nobis inferat, inferamus et nos ei mortem, nec permittamus vel unicum mortale peccatum vivere et regnare in nobis: *non ergo regnet peccatum in vestro mortali corpore* (Rom. 6, 12). O frater, a multis annis regnavit in te luxuria, dic ei jam: *mors tua ero*; a diurno tempore vivit in te spiritus gulæ, vel superbiæ, dic ei: *mors tua ero*; uno verbo cum peccatum tibi mortem inferat, mortem et tu omnibus peccatis, et vitiis tuis infer. Vidimus a quo sit mors, inquiramus modo *quæ futura sit cujusque mors*.

III PARS.

Qualis futura est cujusque mors.

Balaam, licet impius, morte tamen justorum mori sperabat et optabat: cum enim filios Israel ex montis cujusdam cacumine spectaret, et illos populum Dei esse agnosceret, in hæc verba prorupit: *moriatur anima mea morte justorum et fiant novissima mea horum similia*. Hujus vita mala erat, et mortem bonam concupiscebat: hic vita impiorum vivere, et morte justorum mori desiderabat. Sic multos reperire est, qui vivere volunt ut porci, et mori cuperent ut sancti; multos qui toto vitæ suæ tempore avaritia, luxuria, aliisque vitiis abstinere recusant, et nihilominus mortem martyrum, virginum, et sanctorum Christi confessorum exoptant. Hi utique similes huic, qui interrogatus uter esse mallet, Cræsus an Socrates? respondit: *in vita Cræsus, in morte Socrates*. Sic enim hi in vita esse vellent potatores, scortatores, usurarii, nec non omnibus vitiis dediti: optarent vero mori morte justorum ac Dei amicorum, qui recta ad celos pergunt: o quam vana hæc desideria, quam inutilia illa vota! Fieri quidem potest, ut qui bene vixerit, tandem in fine pereat, et in portu naufragium faciat; fieri etiam potest, ut qui male vixerit, in fine tandem ad Deum convertatur et salvus fiat,

sicut de bono latrone constat. Tamen plerumque et fere semper qualis est cujusque vita, talis est ejus mors: vita enim et mors sunt correlativa, et ideo vitæ respondet mors, talisque est mors, qualis extitit vita, quæ eam prævit; si vita fuit bona, mors est bona, si vita mala, mors est mala. Unde si quis scire cupiat, qualis futura sit sua mors, vitam inspiciat: si vita bona, pro certo habeat mortem fore bonam, si vita mala, haud dubius credat mortem fore malam. Ut enim ait D. Hieronymus, *ei non bonus est finis, cui mala semper fuerit vita; e contrario vero, qui bene vixit, bene moritur* (Ep. ad Dam.). Mors vulgo dicitur, *echo vitæ*: ut enim echo voci, ita mors vitæ respondet. Cum inter concavas rupes, vel in domo quedam resonat echo, illam solummodo reddit vocem, quam edit clamans; si enim vox clamantis dicat, *bonum*, echo respondet, *bonum*; si malum, *malum*; si paradus, paradus; si infernus, infernus. Mors autem est quasi echo vitæ: si vita dicat, *bonum*, quia scilicet bona est, mors etiam dicit, *bonum*, quia ipsa quoque bona erit; si vero vita dicat, *malum*, quia ipsa mala est: mors etiam dicit, *malum*, quia ipsa quoque mala erit; talis tandem mors, qualis vita, quæ eam antecessit; *qualis vita, mors est ita*. Vita et mors hominum, non male ab aliquibus conferuntur cum syllogismo, cujus præmissæ vita, conclusio vero mors. In syllogismo recte composito, cum præmissæ sunt falsæ, conclusio etiam falsa esse solet, et cum præmissæ sunt veræ, conclusio semper est vera, quia cum argumentum est in forma, ex præmissis veris sequitur semper conclusio vera, *ex vero nonnisi verum*. Idem sane dicendum de cujusque vita et morte; scire cupis qualis tua futura sit mors? vide præmissas, vide qualis fuerit vita; si enim vita fuerit bona, mors quoque bona erit; si mala fuerit vita, mors etiam mala erit; *qualis vita, mors est ita*. Si ambulavero in medio umbræ mortis, non timebo mala, inquit propheta. Quæ est illa mortis umbra? mortis umbra, ait D. Augustinus, est ipsa vita; *in medio umbræ mortis, id est in medio hujus vitæ, qua est umbra mortis*. Corpus est simile umbræ suæ, et umbra similis corpori a quo fit; corpus enim hominis non facit umbram equi,

et corpus equi non facit umbram hominis. Idem dicendum de cujusque vita et morte; una enim est quasi umbra, alia vero quasi corpus; et ideo una alteri similis. Si vita sancta, mors quoque sancta erit: si vita mala, mors quoque mala. Si vivas ut jumentum indomitum, ut jumentum morieris; si vivas ut homo christianus et justus, morieris ut homo christianus et justus; talisque tua erit mors, qualis vita extiterit: *qualis vita, mors est ita*. Hoc præclare docet gentium apostolus, cum vitam nostram tempore sementis, et mortem tempore messis comparans ait, nos in morte messuros quæ in vita seminaverimus: *quæ enim seminaverit homo, hæc et metet* (Gal. 6, 7). Ut quis in agro suo frumentum metat, in eo seminare debet frumentum; ut metat triticum, vel hordeum, oportet, ut triticum vel hordeum seminet: quia *quæ seminaverit homo, hæc et metet*. Similiter, si quis toto vitæ suæ tempore seminaverit opera superbiæ, avaritiæ, luxuriæ, invidiæ, et aliorum vitiorum, in morte pessimis superbiæ, avaritiæ, luxuriæ, invidiæ et aliorum vitiorum fructus metet. E contra, si quis toto vitæ suæ tempore actiones humilitatis, patientiæ, charitatis, et aliarum virtutum seminaverit, in morte earundem virtutum fructus metet, quia *quæ seminaverit homo, hæc et metet*. Videte quomodo se habuerint apostoli, quos sanctus Hilarius vocat *satores æternitatis*. Hi dum in hoc mundo viverent, *euntes ibant et flebant, mittentes semina sua* (Psal. 125). Jejunia, orationes, prædicationes, mortificationes, et alia pia opera quæ faciebant, erant semina, quæ mittebant; in morte autem sua ea messuerunt, quæ seminaverant: *venientes autem venient cum exultatione, portantes manipulos suos*. Si seminassent opera iniquitatis, fructus consimiles in morte messuisent: quia vero seminarent opera virtutis, in morte fructus virtutis messuerunt. Vis, o homo, metere in benedictionibus? semina in benedictionibus: quia *qui seminat in benedictionibus, de benedictionibus et metet*. Vis in morte metere fructus virtutis? dum vivis, mitte semina virtutis: quia quæ in vita seminaveris, in morte metes: aut, ut clarius loquar, si male vixeris, male morieris, et si pie vixeris, pie et religiose morieris.

Princeps quidem hæreticus, rogatus quid de Catholicis, et Calvinistis sentiret, ingenue respondit: velle vivere cum Calvinistis, et mori cum Catholicis, quia vita illorum est voluptuosior; mors istorum est lætior et securior. Sic multi Romanæ etiam ecclesiæ filii vivere vellent voluptuose, et mori pie: in vita sua mittere vellent semina avaritiæ, luxuriæ, gulæ, et aliorum vitiorum; in morte vero fructus virtutum metere. Vivere optarent ut impii, et mori ut sancti; mors, vitæ similis esse solet, et ut ait D. Augustinus: *vix bene moritur qui male vixerit*. Vis bene mori? bene vive; si enim male vivas, male morieris: quia qualis vita, talis mors, et *vix bene moritur qui male vixerit*. De philosopho quodam refert Johannes Torres, quod cum die quadam in nundinarum foro deambularet, in quo equi multi, multi asini, et alia multa bruta animantia erant, quæritare cepit inter asinos et nunc illum nunc alium inspiciebat, sicque per forum discurrerebat, quousque interrogatus, quid tam sollicitè quæreret? respondit: asinum quæro. Cui adstantes dixerunt: plurimos coram habes. Quibus ille: non hujusmodi quæro, sed unum qui pulchram pavonis caudam habeat. Caudam pavoninam in asino quæris? dixerunt hi: stulta sane inquisitio tua. Ad quos philosphus: hæc non mea, sed vestra stultitia est: non ego stultus, sed vos; quia post asinam et bestialem vitam, pavoninam, seu pulchram et sanctam mortem quæritis. Hæc quidem magna multorum stultitia, qui cum vivant ut bruta pecora, præclaram justorum mortem exoptant; non enim brutis illis animantibus, at justis hominibus justorum mors competit; quia *Dominus non consuevit dare mortem justorum, nisi justis*. Vis mori ut justus? vive ut justus: qualis enim vita, talis mors; atque, ut ait D. Paulus, qualia sunt opera, quæ in vita peragimus, talis est mors, quam obimus; *quorum finis erit secundum opera ipsorum*. Ecce qualis cujusque futura sit mors; talis scilicet qualis vita, quæ eam præcessit; si vita sit bona, mors erit bona; si vita mala, mors erit mala. Itaque, inquit D. Augustinus, *conscende tribunal mentis tue, et esto iudex*; conscende tribunal non passionum tuarum, sed mentis tuæ, et serio recogita, qualis tua fuerit

vita; quomodo vixeris in adolescentia tua, quomodo in juventute, et quomodo a toto tempore, quo rationis usum habes. Vixistine instar hominum justorum, vel instar impiorum? servastine omnia Dei mandata? fuisti ne fidelis in Dei obsequio? *conscende tribunal mentis tue*, et hæc serio scrutare: si autem vitam tuam pravam fuisse, et jam talem esse invenias, timendum valde, ne prava et pessima futura sit tua mors: quia qualis vita, talis mors, neque enim, ait Doctor Seraphicus, eorum mors sancta et pretiosa in conspectu Domini esse potest, quorum vita sordida et mala fuit: *hoc non taceo, hoc verum puto quod ei non bonus finis est, qui semper mala fuerit vita*. De nobili quodam ex Sabaudia oriundo legitur, quod cum extrema ageret, dum ei adstantes de æterna salute loquerentur, ipse amasiam, quam deperierat, compellabat dicens, *o meum corculum! o animula mea! siccine separat amara mors?* Alii non pauci reperti sunt, quibus mox morituris cum sacerdos de æternis loqueretur, ipsi de terrenis solummodo erant solliciti: dicebat sacerdos, ut animam Deo commendarent, ut beatam Virginem aliosque sanctos ad sui auxilium invocarent, et hi vel filius, vel concubina, vel usuris, vel nummis, vel mercibus, vel aliis quæ in vita dilexerant, toto corde et animo erant intenti; quia quales in vita fuimus, tales et in morte erimus: ut ergo bona et pretiosa in conspectu Domini sit mors vestra, bona, christiana et pia sit vita vestra. Penes quemque est mortem suam bonam facere: ut enim quis bonam faciat mortem suam, oportet solummodo ut Dei et Ecclesiæ servet mandata; oportet ut bene et christiane vivat; quia qui bene vivit, bene moritur; talisque mors, qualis vita. Vivite ergo bene, ut bene moriamini. Aliena restituite, injurias condonate, parcite inimicis, poenitentiam agite, pravos eradicatè habitus, proximas peccandi occasiones fugite, christianas sectamini virtutes; pie tandem vivite, sique et pretiosa erit in conspectu Domini mors vestra, quæ etiam erit transitus ad vitam æternam. *Amen.*

FERIA VI POST DOMINICAM QUARTAM.

DE CONVERSIONE NON DIFFERENDA.

Voce magna clamavit: Lazare, veni foras. Et statim prodit qui fuerat mortuus (Joan. 11, 43).

Cum Lazarum intueor mortuum, in sepulchro jacentem, foetidum, et institis ligatum, nequeo non mente revolvere miseram hominis peccatoris statum; peccator enim spiritualiter mortuus in vitiorum suorum sepulchro jacet, horrendum in modum fetet, ac terris scelerum suorum funibus constringitur. Iamvero, proh dolor! Lazarus, Christo vocante, protinus e sepulchro exit, *et statim prodit qui fuerat mortuus*; plurimi vero peccatores ita miseri sunt et insensibiles, ut a peccato prompte surgere, et ad Deum cito converti negligant. Clamat Deus: *Convertimini ad me in toto corde vestro*; clamant concionatores, clamant confessarii, alique pii monitores; et hi tanquam surdi auditores de peccatorum suorum sepulchro exire morantur et conversionem in futurum differunt. Deus, cujus infinita bonitas, in cujuslibet peccatoris corde clamat: o miser! o peccator! o Lazare, per peccatum mortue, *veni foras*, exi de pravo illo habitu, quo tot jam annis ligatus es; *exi* a domo illa, in qua toties in gravia crimina lapsus es; *exi* ab hujus impii consortio, quo pluries ad peccandum adductus es; *exi* a volutabro, cui infixus es; *exi*, et egredere nunc a pravo illo statu, in quo diu moratus es: hi autem non statim, ast in futuro; non modo, verum post aliquot annos, cum gravis quidam eos morbus invaserit, vel cum eos imminens mortis periculum terruerit et conturbaverit, ad Deum converti statuunt. O quam miseri hujusmodi peccatores! quibus ut meliora et salubriora suadeam, de conversione usque ad vitæ finem non differenda hunc habeo sermonem. *Ave.*

Peccator qui conversionem ad vitæ finem differre vult, qui se tunc solummodo pœnitentiam acturum decernit, cum ex hoc mundo migrandi tempus advenerit, haud dubie peccat mortaliter; *tum* ob evidentissimum damnationis periculum cui se exponit; *tum* quia prava hac voluntate gravem infert injuriam Deo, cujus amicitiam ita parvipendit, ut eam in vitæ fine, et non antea sibi conciliare proponat. In grave tamen hoc peccatum cadere non timent multi, qui conversionem suam ad senectam, ad ultimum morbum, aut ad imminentem ex hoc mundo exitum differunt: quique tunc solum se pœnitentiam acturos statuunt, cum nihil agere poterunt. Quo nomine hujusmodi homines appellem, quo caractere eos insigniam, nescio. Eos sane dicere possem viros in Deum ingratos, viros protervos et contumaces, viros rebelles lumini, et propriæ salutis minimum sollicitos. Verum relictis turpibus his et aliis nominibus, quibus illos compellere possem, nulla eos afficiam injuria, si eos incredulos, stultos, et reprobos appellem. Qui enim conversionem ad vitæ finem differunt, sunt 1. increduli et infideles: 2. stulti et amentes: 3. reprobi et damnati.

I PARS.

Qui conversionem ad vitæ finem differunt increduli sunt.

Christiani, qui conversionem ad vitæ finem differunt, fideles adhuc appellantur, ratione fidei infusæ, quam in Baptismo susceperunt; eos tamen incredulos, infideles et a fide alienos dicere licet: *satis alienus es a fide, qui ad agendum pœnitentiam tempus senectuti expectas* (Alcuin. *de virt. et vitis*). A fide quidem alieni dicuntur, id est increduli, quia non credunt 1. sacræ Scripturæ verbis; 2. sanctæ Ecclesiæ decretis; 3. sanctorum Patrum dictis et sententiis.

1. Communis impiorum hic est error, quod confessio et conversio sint in futurum remittende, quodque in ultimo morbo, et instante morte conteri, peccata confiteri, Deo satisfacere,

et omnia veri pœnitentis munia obire sit facillimum; contra monet sapiens, in hoc errore non esse demorandum, et conversionem usque ad mortem non differendam: *non demoreris in errore impiorum, ante mortem confitere. Confiteberis vivens, vivis eis anus* (Eccl. 17). Non debet quis suam differe conversionem nem quousque infirmabitur ad mortem; converti debet, dum perfecta gaudet sanitate, nec quocumque modo tardare converti ad Dominum: *non tardes converti ad Dominum, et ne differas de die in diem* (Eccl. 5, 9). Sic loquitur Israelitici populi rex Salomon; sic pariter docet verus Salomon, Christus scilicet, qui pœnitentiam statim agendam monet: *nisi pœnitentiam habueritis, inquit, omnes similiter peribitis*; quæ verba, aut æquipollentia mox repetit dicens: *si pœnitentiam non egeritis, omnes similiter peribitis*. Non dicit Christus, pœnitentiam aliquando peragendam, sed modo habendam, ac in præsens agendam: *nisi habueritis, si non egeritis*. Quod confirmat parabola hominis, qui cum ficulneam non habentem fructum in vinea sua invenisset, dixit procuratori vineæ, ut illam cæderet; *succide illam, ut quid terram occupat?* Eodem enim modo, qui non agunt pœnitentiam, eamque semper in futurum dimittunt, succidentur et in ignem mittentur; *si pœnitentiam non egeritis, omnes similiter peribitis*. Eximius pœnitentiæ præco, ac Christi Domini præcursor Joannes Baptista, ad celerem conversionem pluries et instantèr adhortatur; *pœnitentiam, inquit, agite, appropinquavit enim regnum cælorum*. A conversione in tempus futurum remittenda deterret dicens: *pœnitentiam agite nunc, agite promptè, quia appropinquavit regnum cælorum*. Christi præcursor, ut pœnitentiam cito agendam suadeat, ait: *facite ergo fructus dignos pœnitentiæ* (Matth. 3, 2); perinde ac si diceret; nolite expectare usque ad mortem, vel usque ad statem decrepitam, ut tunc fructus pœnitentiæ dignos faciatis; modo vero, statimque *facite fructus dignos pœnitentiæ* (Luc. 3, 8). Alium audiamus præconem, ac omnium gentium doctorem Paulum, qui ait; *hora est jam nos de somno surgere*. Dicere solent peccatores: tunc a gravi peccatorum meorum somno surgam, et ad Deum me totum

convertam, cum sanectus advenit, vel mortis tempus appropinquaverit; aliter loquitur divus Paulus; non ait: *tunc* tempus erit; *tunc* hora erit; *tunc* me convertam et a peccati somno surgam: alta voce proclamatur; *hora est jam nos de somno surgere*: ecce hac die, hac hora jam tempus est surgendi a peccato, et ad Deum nos convertendi. Fratres, inquit idem Paulus: *dum tempus habemus, operemur bonum* (Gal. 6, 10). Quasi dicat: nescitis an tempus futurum sitis habituri, ideo conversionem vestram et bona opera ne in futurum differatis, incunctanter et absque ulla mora iis sedulo incumbite. Ecce quomodo Christus, quomodo Salomon, quomodo sanctus Joannes Baptista, quomodo Paulus ac tota pene sacra Scriptura conversionem in futurum non esse differendam doceat: ergo qui conversionem in futurum differunt, increduli sunt et infideles, quia non credunt s. Scripturæ. Increduli quoque, et infideles dicendi, *quia non credunt sanctæ romanæ Ecclesiæ decretis*.

2. In nascentis ecclesiæ primordiis, conversio, quæ a peccatoribus graviter ægotantibus fiebat, ita inutilis et illegitima censebatur, ut, teste sancto Cypriano, iis qui illam ad hoc usque tempus distulerant, absolutio denegaretur, quia hi non non sufficienter ad absolutionem recipendam dispositi et ea indigni existimabantur. Aliquo tamen elapso tempore, in Concilio Arelatensi, Ecclesiæ claves tenente Silvestro summo Pontifice, declaratum est, iis qui conversionem suam distulissent, posse dari absolutionem, at illis denegandam communionem; *De his qui apostatant, et antequam se ad ecclesiam repræsentent, nec quidem pœnitentiam agere querunt, et postea infirmitate correpti petunt communionem, placuit eis non dandam communionem, nisi revaluerint et egerint fructus dignos pœnitentiæ*. Non multo post tempore, hujusmodi pœnitentibus absolutionem dari et sanctissimum Eucharistiæ sacramentum ministrari concessum est, ne Ecclesia favere videretur errori Novatianorum, qui lapsis post Baptismum nullum superesse salutis remedium docebant. Et revera a multo tempore iis dantur absolutio et communicatio, quando veræ conversionis signa edunt. Conversiones tamen hujusmodi ab Ecclesia

semper inspiciuntur ut dubiæ, ut suspectæ, et ut coactæ; nam ut habetur in decreto, qui pœnitentiam sic differunt, non censentur voluntarie converti, et non creduntur peccata dimittere, sed a peccatis dimitti; *si vis agere pœnitentiam quando peccare non potes, peccata te dimiserunt, non tu illa*. Baptismum recipere olim differebant multi quousque ad proventam ætatem pervenissent, vel gravi aliqua infirmitate laborarent. Concilium autem Neocesariense hos qui in infirmitate constituti baptizabantur, irregulares declarat, eosque ad sacerdotium promoveri prohibet, quia eorum fides dubia, suspecta, et non voluntaria creditur; *si quis in ægritudine constitutus, fuerit baptizatus, presbyter ordinari non debet; non enim fides illius est voluntaria, sed ex necessitate*. Quod autem de baptismo dilato, hoc et de pœnitentia ad vitæ finem dilata sentit Ecclesia: sicut enim hunc baptismum non voluntarie, sed ex necessitate receptum decernit; ita et pœnitentiam dilatam non voluntariam et suspectam iudicat; eosque qui in vitæ fine pœnitentiam agunt, peccata non voluntarie dimittere, verum ab iis dimitti credit; *Si vis agere pœnitentiam quando peccare non potes, peccata te dimiserunt, non tu illa*. Ecce varia sanctæ romanæ Ecclesiæ decreta, quæ pœnitentiam non esse differendam statuunt; quapropter increduli et infideles dicendi, qui pœnitentiam differunt, quia Ecclesiæ decretis non credunt; ac etiam, *quia non credunt sanctorum patrum dictis, et sententiis*.

3. Qui conversionem ad vitæ finem differunt, se tunc vere pœnitentiam acturos sperant. Ast, inquit divus Augustinus, sicut nullus vult diu ægotare sub spe sanitatis futuræ, ita et nullus in peccatis diu perseverare debet sub spe misericordiæ Dei. Re quidem vera, qui pœnitere differunt, repentino sæpe corripiuntur morbo et sine pœnitentia ex hoc mundo exeunt; *nullus hominum debet sub spe misericordiæ Dei diutius in suis remanere peccatis, cum etiam nemo in ipso corpore vellet sub spe salutis futuræ diutius ægotare*. Tales enim qui ab iniquitatibus suis recedere negligunt, et sibi de Deo indulgentiam repromittunt, nonnunquam ita præveniuntur

repentino Dei furore, ut nec conversioni tempus, nec beneficium remissionis inveniant (De fid. ad Pet. 3, int. op. S. Aug.). Innumera alia ex divo Augustino adduci possent loca, quibus ab hac conversionis dilatione dehortatur, eamque reprobatur. Aliis sanctis patribus auditum præbeamus. Hujus vite tempus brevissimum censent omnes; est enim veluti vapor ad modicum parens, ut fulgur in momento disparsens; ut umbra velocissime transiens; caveant ergo, inquit S. Gregorius, peccatores conversionem diu differre; ne de die in diem tardent ad Deum converti, *quoniam tempus breve est et finis peccatorum erubescant se peccasse, erubescant conversionem distulisse, mors est; convertantur, et erubescant valde velociter*. Severum Dei iudicium imminere, ait S. Petrus Chrysologus, in quo durissima a Christo Domino proferetur sententia adversus illos, qui peccatorum suorum poenitentiam non egerunt; ideo, inquit, poenitentia acceleranda, nec in futurum differenda, ne supremi Judicis sententia poenitentiam præveniat: *currat poenitentia, sententia ne præcurrat*. Eorum qui poenitentiam in futurum differunt, errorem manifestat D. Basilius dicens, quod tunc converti volunt, cum neque loqui, neque audire, nec doceri, nec peccata confiteri poterunt: *anne expectas, ut te tum febris ad poenitentiam vocet, cum nec salutaria verba amplius proloqui, neque quidquam auribus accipere poteris; cum in ipso capite morbus inhabitabit; cum non manus amplius ad cælum tollere, non commode doceri, non certo confiteri, non in Dei gratiam redire valebis?* O ingentem errorem! Sanctus Ambrosius, qui poenitentiam in futurum non esse remittendam, pluries suadere conatus est, ait tandem poenitentia esse ferventer insistendum, ac ad poenitentiam cito currendum, sicut naufragus currit ad tabulam, ut ejus inventu a naufragio salvari possit: *insiste fortiter, poenitentia inhaere, tanquam naufragus tabulae*. Quod et Tertullianus iisdem fere verbis antea dixerat: *poenitentiam, inquit, tu peccator ita invade, ita amplextare, ut naufragus aliquam tabulam*. Quid vero immoror in colligendis aliquorum sanctorum patrum dictis? non aliqui solum, omnes penitus sancti patres, qui de poenitentia

locuti sunt, eam non esse differendam docuerunt. Se igitur produnt incredulos et infideles, qui poenitentiam in futurum differunt, cum sacrae Scripturae verbis, sanctæ romanæ Ecclesiæ decretis, ac sanctorum patrum dictis non credant. Etsi autem corde credant, saltem operibus suis se non credere ostendunt, cum cito poenitentiam non agant, eamque in futurum differant. *Si quis suorum, inquit divus Paulus, maxime domesticorum curam non habet, fidem negavit, et est infideli deterior*. Ille infidelis est habendus, qui licet domesticorum curam habendam credat speculative, hoc tamen non credit practice et fide efficaci, quæ illum ad curam de domesticis habendam alliciat; ex quo fit ut quod corde et verbis credit, factis et operibus suis neget, dum non peragit, quod præcipit sacra Scriptura. Sic qui conversionem in futurum differunt, inereduli et infideles sunt suis operibus, illa opera omittendo vel negligendo, ad quæ sacra Scriptura, Ecclesia, et sancti patres vehementer hortantur; ac factis negant, quod corde et verbis forte profitentur. Infideles hujusmodi, qui suam in futurum conversionem differunt, *sunt etiam stulti et amentes*.

II PARS.

Qui ad conversionem ad vitam finem differunt, stulti sunt.

Omnes quidem peccatores juxta divinum sacrae Scripturae loquendi modum stulti sunt, et hujusmodi stultorum infinitus est numerus (Eccl. I, 15). Jamvero inter stultos peccatores hi stultissimi censendi sunt, qui conversionem ad vitam suam finem differunt: *stultissimum est, ut causa, in qua de necessitatibus agitur æternis, vite deficientis committatur extremis* (Aug. ser. 120 de temp.). Hi certe stultissimi 1. quia in volubro jacent, et nolunt ab eo exire: 2. quia in servitute degunt, et nolunt ab ea liberari: 3. quia quasi in putei margine dormiunt, et nolunt inde moveri.

1. Cum Naas Ammonites pugnare cœpit adversum Jabes Galaad, dixerunt ei omnes viri Jabes: *habeto nos confederatos, et*

serviemus tibi (2 Reg. 11). Respondit arroganter Naas: *in hoc feriam vobiscum fedus, ut etiam omnium vestrum oculos dextros. Ecce fœdus, quod init dæmon cum peccatoribus, qui penitentiam in futurum differunt; iis mentis oculos ita eruit, illosque eo stultitiæ ducit, ut cum jaceant in fetido scelerum suorum volutabro, inde exire nolint, nisi in vitæ suæ fine et instante morte. Dic, quæso, nonne stultus ab omnibus censetur homo, qui cum in volutabro decumberet, inde nullo modo exire vellet, nisi post viginti annos, vel ultimis vitæ suæ diebus? hunc certe stultissimum dicerent omnes, ac ipsi pueri eum ut stultum circumire et irriderent. Eodem prorsus modo stulti censendi peccatores, qui ad Deum converti differunt: ipsi enim sunt veluti immunda animantia in scelerum suorum volutabro jacentia, sus lota in volutabro luti; Deus autem, angeli et homines eos ad inde surgendum hortantur; et tamen inde exire nolunt, donec insenuerint vel lethali quodam morbo correpti fuerint. O magnam stultitiam! Jucundum est quod narratur de Judæo quodam, qui cum die sabbati in volutabrum incidisset, inde surgere noluit, ne legem hanc violaret, quæ in die sabbati omne opus prohibebat. Errabat, qui de sterquilinio surgere opus a lege prohibitum credebat: quare qui eum sic in luto jacentem videbant, hortabantur illum ut surgeret, eique manus et auxilium offerebant, ut eum inde extraherent; ipse vero renuens, stylo poetico respondebat.*

Sabbata sancta colo, de stercore surgere nolo.

Non sane legis observantissimum, potius stultissimum eum putavere, quotquot illum in hoc volutabro pertinaciter manere volentem viderunt; ac in primis eum stultum censuit quidam, qui illum profundius in volutabrum immersit, illumque hinc inde volvit dicens, quia in hoc volutabro sabbati legem servaturus delectaris, volo, ut in eo sabbatum perfecte celebres.

Sabbata sancta quidem Salomon celebrabis ibidem.

Grandis certo Judæi hujus stultitia: stultioris autem ac magis impii putandi qui conversionem differunt: isti namque in voluta-

bro peccati ac in turpi scelerum suorum luto et limo infixi sunt: *inflexus sum in limo profundi.* Clamant Deus et angeli, clamant concionatores et confessarii, clamant parentes et amici, eosque hortantur, ut a volutabro hoc cito surgant; ipsi vero, ut mundi et carnis leges servent, inde usque ad senectutem, vel usque ad mortem surgere differunt. Tunc, inquam, surgam cum senuero, cum graviter infirmabor, cum mortis hora appropinquaverit: o qualem stultitiam! Insuper quidem qui in volutabro jacent et nolunt ab eo exire; hi etiam stulti, quia sub jugo servorum vivunt et nolunt a servitute liberari.

2. Tot sunt servi, quot peccatores. Sunt enim servi peccati in quod inciderunt; *qui facit peccatum, servus est peccati* (Io. 8, 34). Quid avarus, nisi divitiarum et dæmonis servus? *qui voluit ditescere, incidit in tentationem, et in laqueum diaboli* (1. Tim. 6, 9). Quid ambitiosus, nisi mancipium et servus propriæ excellentiæ, qui sub gravi ambitionis jugo ingemiscit, et prius servit, quam dominetur *grave ambitionis jugum, quia ut dominetur aliis, prius servit* (S. Bern.). Quid luxuriosus, quam turpitudinis suæ et fœdæ libidinis mancipium? Quid tandem omnes peccatores, quam servi scelerum, quibus addicti sunt! *qui facit peccatum, servus est peccati.* Impiorum servitum gravissimam censet D. Augustinus, quia non uni solum, sed tot dominis serviunt, quot vitiis adhærent. Quamvis reges hi sint, et imperatores, gravi tamen scelerum suorum jugo subduntur, totque dominorum sunt servi, quot variis vitiorum generibus indulgent; *malus etiamsi regnet, servus est, nec unius domini, sed quod gravius est, tot dominorum, quot vitiorum.* O duram servitum, quam adhuc duriorum et graviorem existimabit, qui animadvertet, servos peccati, servos etiam esse dæmonis, a quo victi et superati sunt: *a quo enim quis superatus est, hujus et servus est* (2. Petr. 2, 19). Tentat homines dæmon, impugnat viros etiam sanctissimos; omnibus bellum indicit, omnesque dejicere, et ad peccandum pertrahere conatur; cum autem in mortale aliquod peccatum illos trahit, tunc ab illo superantur, atque ita diro illius jugo sub-

duntur, ejusque fiunt mancipia et servi; *a quo quis superatus est, hujus et servus est.* O importabile jugum! o duram servitutem! quam proinde insipientes et vecordes sunt qui penitentia dilatione jugum illud excutere et ab hac servitute liberari nolunt! Stultos aliquos vidit Job, quorum stultitia altas radices habebat: *ego vidi stultum firma radice.* Stulti hi sunt ipsimet peccatores, qui a peccatis surgere et penitentiam agere differunt: stulti quidem sunt *firma radice*, quia nulla major, nulla magis radicata videtur stultitia, quam quod quis a dura et horrenda dæmonis, scelerumque suorum servitute usque ad ultimam senectutem et ad vitæ exitum liberari nolit. Quod ut clarius pateat, dic, quæso, si quis sub dura Turcarum vel aliorum infidelium servitute gemens, ab ea liberari jam jam facile posset, et tamen ab ea liberari renneret, donec insenuerit vel propinquæ mortis tempus advenerit, nonne censeretur hic stultus, et in stultitia quam maxime radicans: nemo est qui non illum hominum stultissimum proclamet. Insaniunt propterea multo magis, qui conversionem in futurum differunt, eo quod a peccati et dæmonis servitute mox in libertatem filiorum Dei adseri queant, et nihilominus id fieri expectant cum gravi morbo laborabunt, vel cum mortis hora appropinquaverit. O portentosam hujusmodi hominum stultitiam! que tamen amplius patescit ex eo *quod in putei margine dormiant, et inde amoveri nolint.*

3. Infernus est locus profundissimus, in terræ centro constitutus, in quo umbra mortis et nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat. Hic locus est simul carcer, lacus, et puteus. Est carcer et omnium carcerum teterrimus, omni horrore et fœtore plenus, in quo detinentur et torquentur damnati, ac omnes labeis mundalium sordium exhalant. Est locus horrendus, in quem descendunt et præcipitantur reprobi æternum cruciandi: *descendunt in lacum ad populum sempiternum.* Est puteus, et a dilecto discipulo in libro Apocalypses vocatur *puteus abyssi*, quia hic puteus est stupendæ profunditatis, nec ab eo damnati quocumque modo exire possunt. A regio vero vate dicitur *puteus interitus*: tum quia

in illum impij in ipso sui interitus instanti præcipitantur; tum quia miseri in eo viventes, semper morientur, et interitu sempiterno cruciabantur. Quam horribilis et formidandus sit ille puteus, describit Eusebius Emissenus, dicens: *hic puteus cum susceperit reos, claudetur sursum, et dilatabitur in profundum; nullum spiramen, nullus liber anhelitus, claustris desuper urgentibus, relinquetur; detrudentur illuc valedicentes rerum nature; ultra nescientur a Deo, qui Deum scire nolverunt.* O quam horrendus ille puteus! in cujus tamen margine peccatores conversionem in futurum amandantes dormiunt, quin inde amoveri velint. Quasi in margine et ad oram inferni dormiunt peccatores, quia si repentina corripiantur morte, mox in infernum cadunt: *ducunt in bonis dies suos, et in puncto ad inferna descendunt* (Job. 21, 13). Clamat Spiritus Sanctus, ut eos a lethali hoc peccati somno excitet: *surge qui dormis, et exurge a mortuis* (Eph. 5, 14). Clamat, quod a pessimo hoc somno surgendi hora jam advenerit: *hora est iam nos de somno surgere.* Clamat, et stulti hi peccatores somno peccati veluti in inferni margine dormire, ac usque ad vitæ finem dormire volunt; o ingentem hujusmodi peccatorum stultitiam! Stulti ergo peccatores, qui ad vitæ suæ finem penitere differunt: *stulti*, quia in volutabro jacent et nolunt inde exire: *stulti*, quia servi sunt, et nolunt liberari: *stulti*, quia in margine putei infernalis dormiunt, et nolunt inde amoveri. O frater, desine insanire, desine ita vecordia tabescere, ut conversionem ad vitæ tuæ finem differas; quia forte morte subitanea præoccupatus in infernum caderes: *noli esse stultus, ne moriaris in tempore non tuo* (Eccles. 7, 18). Peccatores autem qui penitentiam differunt, non solum vesani et amentes, *sunt etiam damnationi et reprobationi proximi.*

III PARS.

*Conversionem ad vitæ finem diferentes,
reprobationi proxinant.*

Qui conversionem ad vitæ finem amandant, de salute sua non diffidunt: quin contra tunc se penitentiam acturos, ac æternam beatitudinem adepturos sperant et confidunt. Latronem, inquit, tunc salvavit Christus; salvabit et nos illa hora, erga latronem tunc ita misericors extitit, ut ei Paradisum aperuerit; erga nos similiter se ita misericordem exhibebit, ut a paradiso non excludat. Jamvero falluntur miseri, quia latronem quidem tunc salvavit Christus, ut nobis innotesceret, nec in ultimo vitæ termino de misericordia Dei esse desperandum: *Sed non nisi unum sic salvavit*, inquit S. Bernardus, *ut raram esse hujusmodi salvationem manifestaret*. Ita rara et difficilis est salvatio eorum, qui ad vitæ finem conversionem differunt, ut eos veluti reprobos et damnatos inspicere possimus. Quod ne a meipso dictum videatur, triplex omni exceptione majus testimonium adducam; Salomonis scilicet, Augustini et Scoti: 1. *Salomonis* inter sapientes sapientissimi; 2. *Sancti Augustini*, inter patres perspicacissimi; 3. *Scoti* inter theologos subtilissimi.

1. Impii qui de sua in vitæ termino conversione sibi blandiuntur, tam diris prævæ conscientie stimulis dilaniantur, tanto timore concutiuntur, totque calamitatibus sæpe opprimuntur, ut vere ambulent vias difficiles, et in via iniquitatis lassentur: *lassati sumus in via iniquitatis et perditionis* (Sap. 5, 9). Vitæ quibus incedunt hujusmodi viri, duræ, asperæ, difficiles et doloribus plenæ: *delicati mei ambulaverunt vias asperas* (Baruch 4). Via et vita illorum in lubrico versatur, ac multis est complanata lapidibus, seu occasionibus ad peccandum allicientibus; *via peccantium complanata lapidibus*. Quid tandem fiet de his hominibus, qui ambulant vias difficiles, asperas, et la-

pidibus complanatas? quis finis eorum? *Via peccantium complanata lapidibus*, inquit Salomon, *et in fine illorum inferi, tenebræ et pœnæ* (Ecclesi. 21). Dicunt hi: in fine vitæ meæ omnia confitebor peccata; ea lacrymis multis delebo; Dei misericordiam impetrabo, et æternam beatitudinem obtinebo. Sic loquuntur qui conversionem suam differunt: aliter omnino loquitur Salomon; non iis beatitudinem æternam pollicetur: quin contra eos damnandos ac ad tartara mittendos prædicat: *in fine illorum inferi, tenebræ et pœnæ*. Deus per seipsum, per prophetas, per apostolos ac per concionatores, ad promptam morum mutationem et conversionem peccatores sæpe hortatur; ipsi vero in sua ipsorum insipientia omnes inspirationes internas, consilia omnia, omnes prædicationes, ac sapientum quorumcumque monita spernunt: *non recipit stultus verba prudentiæ* (Prov. 13, 2). Stulorum hujusmodi corda ita dura sunt ut nec minis, nec promissis, nec consiliis, nec Dei gratia flecti possint; ac tandem in fine vitæ quid funestum eis eveniet: *cor durum male habebit in novissimo* (Ecclesi. 3, 27). Quid funestum eis tunc accidet? nonne tunc convertentur ad Dominum? nonne tunc morientur morte justorum? nonne æternam felicitatem assequentur? nequaquam, inquit Salomon; hi miseri, qui in continuo damnationis periculo vivere voluerunt, infeliciter peribunt et æternum damnabuntur: *cor durum habebit male in novissimo, et qui amat periculum, in illo peribit*. Ecce quid de his obduratis et temerariis peccatoribus sentiat Salomon, inter sapientes sapientissimus; audiamus hæc de re disserentem Augustinum, qui inter sanctos Ecclesie patres perspicacissimus et doctissimus est.

2. Non differenda conversio, inquit Augustinus; non enim sumus securi an diu sinus victuri, ac valde timendum, ne qui ad Deum converti differunt, morte subitanea rapiantur, et ad infernum præcipitentur; *time, ne mors superveniens te rapiat et pereat dilato, et succedat æterna damnatio*. Quod et confirmat ex S. Scriptura, in qua dicitur, non quod salvi fient, sed quod disperdentur, qui ad Deum converti differunt; « audiant, inquit, omnes? verba recito Scripture divinæ. O

male dilator, et crastini male appetitor? audi Dominum dicentem, audi Scripturam prædicantem, *non tardes converti ad Dominum, et ne differas de die in diem: subito enim veniet ira illius, et in tempore vindictæ disperdet te* (Serm. 152 de Verb. Ap.) ». Dico male dilator; dic quantum voveris, quod Deus salvabit te; scito quod falleris, qui sic loqueris, quia non dicit Deus, quod salvabit te; quod *in tempore vindictæ disperdet te*. De his qui nonnisi in extremis conversionem parant variis aliis in locis loquitur Hipponensis Antistes, eosque semper ut viros interitui vicinos et reprobos respicit. Innumeri, ait, a mundi primordio conversionem ad vitam suam exitum distulerunt: ast, inquit, *non inveni in quinque millibus annis salvatum, nisi solum latronem*. Dic ergo, o Præsul sanctissime, quid de aliis factum sit? Alii haud dubie damnati: quia, inquit, *ex centum millibus hominum, quorum mala fuerit vita, in morte divinam indulgentiam vix obtinebit unus*. O formidanda Augustini verba! o terribilem sancti hujus doctoris sententiam! Salvari credis, o peccator, qui conversionem ad mortem differas? At erras, miser: quia ex innumeris, qui conversionem sic distulerunt, latro solus conversus est: erras, quia ex centum millibus qui conversionem differunt, vix salvatur unus: itaque si conversionem ad mortem differas, exhinc pro certo habeto, non quod salvaberis cum latrone, sed quod cum innumeris aliis damnaberis. De quo si adhuc dubites, dicet tibi Augustinus, eos qui conversionem differunt usque ad mortem, in periculissimo æternæ damnationis periculo versari ac interitui esse proximos: *periculosum est, et interitui vicinum usque ad mortem procrastinare penitentiae remedium* (De penit. dist. 7). Aliis supersedeo, quæ ex D. Augustini libris desumi possent, ut audiamus Scotum, inter theologos subtilissimum, qui de his qui conversionem ad mortem remittant, loquitur veluti de viris reprobis, et quasi de viris, qui salvari nequeunt.

3. Quærit doctor subtilis: *utrum penitentia in extremis valeat ad salutem?* Supponit, eum qui conversionem ad mortem differt, non rapiendum repentina morte et habiturum peni-

tendi tempus, quod an ita futurum sit, est valde dubium. Est autem, quod is penitendi tempus habeat, quodque penitentiam aliquam in extremis agat; quærit doctor, an hæc penitentia, quæ a peccatore in extremis fit, valeat ad salutem? respondet quod *videtur difficile vel impossibile tali bene penitere*, ac per consequens hunc salvari difficile et moraliter impossibile est. Quatuor adducit rationes doctor subtilis, quibus sententiam suam probat. *Prima* est: quia ad veram penitentiam requiritur liber usus rationis et voluntatis; cum autem quis gravi morbo laborat, vel est in extremis, impeditur usus liberi arbitrii vel usus liber rationis et voluntatis, ex dolore vel timore inhærentibus. *Secunda*, quia displicentia de peccato, quam tunc habet, est ob mortem imminentem; quæ si removeretur, ex præcedentibus præsumitur, quod non haberet hanc displicentiam, quam antea nunquam habuit ac proinde hæc displicentia non est simpliciter voluntaria nec sufficiens ad delenda peccata. *Tertia*, quia habitus mali usque tunc continuati, multum retrahunt ab actu penitentiae: multum enim inclinant ad ea inordinate amanda, quæ ad hoc usque tempus quis inordinate dilexit; consequenter magnam exhibent difficultatem ad habendum displicentiam de eis, et ad habendum talem displicentiam, quæ sit dispositio sufficiens ad deletionem culpæ. *Quarta*, quia homo in extremis positus, non ita libere sua dimittit peccata, sicut homo sanus; et ideo quantum in eo deficit de libertate, tantum requiritur in eo conatus voluntatis intensior, quem vix, vel numquam quis in extremis positus poterit habere. Unde concludit doctor, quod *videtur difficile, vel impossibile tali bene penitere, propter rationes dictas*. Quid ergo de hoc, et aliis hujusmodi fiet, si penitentiam in extremis non peragant? hi certe damnabuntur quia, ut ait Dominus Jesus, peribunt quicumque veram penitentiam non egerint: *Si penitentiam non egeritis, omnes similiter peribitis* (Luc. 13, 5). Ne ergo, o peccator, conversionem ad vitam finem differas, cum hi qui eam sic presumunt, increduli et infideles habeantur, stulti et amentes, reprobi sint et damnationi proximi. Dices forte; conversionem ad mortem haud protraham, solummodo ad festa

paschalia, vel ad annum. Quis autem tibi pollicitus est, te usque ad paschalia festa victurum? a quo habes, Deum tibi tunc gratiam conversionis operatricem daturum? quis tibi promisit, te tunc veram conversionem voluntatem habiturum? nullam de his omnibus habes certitudinem; ergo ne in futurum tuam differas conversionem. Tecum ipse recocita, quam prava tua sit voluntas; volo, inquis, ad paschalia festa meam differre conversionem: id est, volo usque ad festa paschalia in statu peccati mortalis perseverare, usque ad festa paschalia nullum actum æternæ vitæ meritum elicere, usque ad festa paschalia esse Dei inimicus, usque ad festa paschalia in continuo damnationis æternæ periculo versari. O perversam voluntatem! Caveas igitur ad mortem, vel ad festa paschalia tuam amandare conversionem; modo, absque ulla mora convertere ad Dominum Deum. Hodie Deus per gratiam suam te intus monet; te hodie ad conversionem vocat: noli ergo tuum obdurare cor ac gratiæ Dei resistere; statim ad Deum convertere: *hodie si vocem ejus audieritis, nolite obdurare corda vestra*. Cum Christus Zachæum vocavit, dicens: *Zachæe, festinas descende, confestim et festinans Christo vocantū obtemperavit, et festinans descendit*. O frater, millies te Christus ad conversionem vocavit, eique tu restitisti; ne amplius ejus vocationi resistas; ejus vocationi prompte et festinanter obtempera; festinans ad Deum vade; festinans convertere. O quam utilius est, inquit Augustinus, Deo ad conversionem vocanti hodie obedire, quam in die judicii audire eum sævientem et condemnantem: *utilius nanque et multo salubrius est hodie audire eum consulentem, almonentem, docentem, quam in die illa tam amara audire illum judicantem, sævientem, condemnantem* (Serm. de verb. Habac.). Ut eum aliquando non audias tonantem et condemnantem, audi eum te hodie ad pœnitendum vocantem; audi eum, et vocationi ejus obtempera; audi eum, et velociter ad eum convertere. *Convertantur*, inquit propheta, *et erubescant valde velociter*: peccatores erubescere debent, se peccasse; erubescere debent, se conversionem distulisse; erubescere et converti non solum velociter, sed etiam *valde velociter*: debent

cito, quamprimum poterunt, et valde velociter de peccatis conterti, et omnia confiteri, Deo et proximo satisfacere: quibus alacriter peractis, gratiam et gloriam consequentur a Domino. Amen.

DOMINICA PASSIONIS.

DE MENDACIO

Si dixerò, quia non scio, ero similis vobis mendax (Joann., 8).

Mendacium facilius fingi, quam pingi et explicari potest. Si tamen sacre Theologiæ magistris fidem adhibeamus, mentiri est *contra mentem ire*, vel, ut loquitur Doctor Angelicus, est *contra mentem dicere sive verbis sive gestis sive nutu sive alia ratione*. Unde ille vere mentitur, qui aliud sentit, et aliud dicit: *ille mentitur*, inquit divus Augustinus, *qui aliud habet in animo, et aliud in verbis*. Vidimus quandoque horologium aliquod perturbatum, quod aliud sonat et aliud signat; sonat v. g. quartam dum signat primam: huic horologio similes sunt mendaces: aliud mente signant, et aliud ore sonant; aliud sentiunt et aliud dicunt. His horologiis similis non fuit Christus, qui erat veritas primordialis et essentialis: *ego sum veritas*. Hominibus mendacibus similis non extitit Christus, qui nil unquam veritati contrarium protulit: *si dixerò, quia non scio, ero similis vobis mendax*. Ut Christum imitemur, et ut omne mendacium pro viribus fugere conemur, de mendacio ista instituetur concio. Ave.

Dæmon, Eva et Adamus ab ipso mundi primordio in paradiso voluptatis mentiti sunt, et locum hunc felicissimum mendacis suis polluerunt. Ibi mentitus est diabolus, cum Evæ dixit, quod ipsa et Adamus non morientur, licet de fructu vetito comederent: